

אמנות

זימרה חליהקסם

(ראה שער)

רועה ערבי חליל על חוף ים-כנרת. צעיר צנום וגבה-קומה ניצב בקרבת-מקום, האזין לנגינה. לאחר שעה קלה ניגש אל הרועה, ביקש ממנו את החליל: הוא רצה לנסות את כוחו. הערבי סירב: „אתם, היהודים מנגנים בחלילים אחרים. לחליל זה אין פייה. הוא ריק לגמרי. החלילים שלכם אינם אלא משי-רוקיות של ילדים.“

אילקה התעקש: „תן לי את החליל ור תשמע.“ הערבי הושיט לו את החליל. אילקה הדיק אותו אל שפתיו, סתם את הנקבים ב־אצבעותיו הדקות-ארוכות. הרועה היה מופתע ומרוצה: הצלילים היו חדים וצורמים. אילקה המשיך את הנעימה במקום בו נפסקה. המנגן הצעיר החליט להפתיע את הרועה עוד יותר. „השמעת פעם נגינה כזאת?״ הוא שב ונשף בחליל. אולם הפעם לא פרצו ממנו צלילים צורמים, אלא נעימה עברית נוגה וצלולה. הוא ניגן שעה קלה, אחר החזיר את החליל לבעליו. הרועה הניד בראשו ולי-הש: „באללה! אינך מחלל בחליל — אתה משוחח עם אלוהים!“

דרך ארוכה. אילקה עבר דרך ארוכה, בטרם הגיעו שפתיו אל החליל. עוד בילדו־תי, כאשר הביאו אותו הוריו ארצה מבין הרי-הקאקאון, היתה הזימרה אהובה עליו יור-תר מכל. בבית הירבה הוא לשמוע שירים רוסיים. בבית-הספר ובבתי חבריו שמע מלים עבריות, שהורכבו על נעימות רוסיות. רק לעתים רחוקות היה אילקה זוכה לשמוע שיר רים ישראלים אמיתיים, שהושוו בפי תימ־נים. הוא העדיף אותם על כל האחרים, שר אותם בקול עמוק, אשר היה עתיד להתפתח לבאס נהדר.

בהיותו בן עשר החל אילקה לנגן על מפי־חיתפה. אולם הדבר לא נמשך זמן רב. הוא השליך את המפותחת ממנו והלאה: „אמשר לנגן בה נעימות שונות, אבל אין היא כלי־נגינה אמיתי.“ אותו הדבר אירע גם לפיקר־לו: „זהו כלי־נגינה יבש וחסר-נשמה.“

אחר גילה אילקה את החליל. הוא שמע את נגינתו מפי הרועים אשר בשדות. היה זה כלי־נגינה ישראלי אמיתי: לא חליל בעל פייה, אלא קנה נבוב, בעל ששה נקבים זעיר־רים. כלי הנגינה היה עתיק לא פחות מן ה־אריך עצמה: האם לא ניגן עליו דוד המלך?

האם לא המתיקו עליו הלויים את נעימותיהם בבית-המקדש? אילקה היה מלא בטחון: הוא מצא את כליה-נגינה שלו.

בהיותו בן 12, בנה את חלילו הראשון. הוא שמר עליו עד היום. כיום יש לו אוסף של חלילים: עבים, דקים, ארוכים, קצרים, סקוטיים, הודיים, סיניים, אולם יותר מכול אהוב עליו קנה חלול ודק, מלוטש משנים של שימוש. החליל מכוסה בציורים פרימי־טיביים, שנחרכו על-ידי אילקה עצמו, בעזרת קרנייה-שמש וזכוכית מגדלת, הוא אוהב את צלילו החם והעמוק.

טכניקה חדשה. במשך שנים רבות ניגן אילקה בחליל לפי שיטת הרועים הערבים, השמיע צלילים צורמים ומקוטעים, אולם בא־חד הימים נדהם בשמעו צליל ארוך וצלול פורץ מתוך החליל. היתה זאת תגלית חשובה: היא איפשרה לו לנגן את כל אשר רצה. מאז ואילך המשיך המנגן הצעיר לפתח טכניקה חדשה, לגלות פלאים חדשים בכלי־הנגינה הישן-חדש. הוא לא למד אצל איש. „כל אשר עשיתי, שעיתי בכחות עצמי. זה הרבה יותר משעש.“

השפעת הבדחים על הקאקאוי הצעיר לא הצטמצמה לחליל בלבד, אילקה אהב את ה־אופק הרחב, את הדרכים ושיירות-הגמלים. הוא החל לשוטט בארץ. לא נותרה דרך, בה לא עברו רגליו. בסופו של דבר מצא את מקומו בקיבוץ גינוסר.

מאז הרבה אילקה לנסוע לאירופה ואמרי־קה. אולם הקיבוץ אשר על חוף ים-כנרת עדיף בעיניו יותר מן העולם כולו. הוא זוכר עדיין את הימים הטובים בקי־בוץ, את הקומוציצים בהם חילל בחלילו ושר את שיריו. באחד הקומוציצים פגש בנערה חשובה כחליל, בעלת עינים תכולות נוצצות. היתה זאת אביבה, תלמידה בסמינר למורות. הם ניפגשו שנית — כעבור שנתיים: חבר הציג אותם זה בפני זה, באחד מרחובות תל־אביב. אילקה לא זכר אותה, אך היא זכרה היטב את שירתו ונגינתו באותו לילה בגי־נוסר.

נצחונות מוזיקליים. „בכל ניצחונות־תיו הקודמים על המין החלש זכה אילקה בחיתו שצורי נגינה בחליל לנערות המודות.“ אמרה אביבה, בנשקה עם בנם הקטן, אודי (שנה וחצי), בדירת-הגג הקטנה שלהם בתל־אביב, „אולם אני ניצחתי דוקה מפני שלא התענינתי בחלילים. השארתי אותם בידיי.“ אילקה אישר את דבריה: „עד היום הזה

אין היא יודעת לחלל כהלכה. אבל יש לה כשרונות רבים אחרים.“

היו להם דברים משותפים רבים: אביבה אף היא היתה קרובה לזמרה ומוסיקה. עוד בילדותה אהבה לשיר עם אביה, שהצטיין בקול בס אדיר. גם הם שרו שירים רוסיים, עם מילים רוסיות או עבריות. אביבה אף היא אהבה יותר מכול את הנעימות העבריות מזרחיות.

אולם לא היתה לה כל כוונה להפוך לזמר־רת. היא חזרה לה מקצוע אחר: הוראה. הזמרה המקצועית באה לה מאוחר יותר, ב־מקרה, לצידו של אילקה — ולא בישראל.

אחרי ניתוח נגינה. בעת מלחמת־העצמאות שהה אילקה באמריקה, הוא נלחם את מלחמתו עוד קודם לכן, כאשר היה אחד המתנדבים הראשונים לחטיבת היהודית ה־לוחמת. הוא היה גם אחד הנפגעים הרא־שונים בחזית איטליה: אחת מרגליו נקטעה. בבית-החולים, מיד לאחר הניתוח, ביקש אילקה בראש וראשונה את חלילו. הוא ניגן משך שעות ארוכות נעימות נוגות וצלולות. והעתיד לא נראה כה קודר.

החליל עזר לא רק לו. ערב אחד, כאשר חדל לנגן, ניכנסה אחות ובקשה ממנו להמִיך שיר: בחדר הסמוך היה מוטל חייל שנכחה קשה. הוא אמר כי החליל היה הדבר היחיד שעזר לו לשכוח את הכאבים, אילקה המשיך ל־נגן עד אחר-הבוקר. הוא לא ראה את האיש ל־עולם, אולם הוא אומר כי באותו לילה הש־מיץ את הצלילים היפים ביותר, שבקצו מ־חלילו אי-פעם. הוא ידע כי הוא לא היה עוד בודד.

במסיבה הראשונה לאחר צאתו מבית החו־רים, בקשו ממנו ילדיו לשיר. הוא היה עצוב במקצת: „אני רגיל לשיר ולנגן בישיבה.“ באיתם הימים היה קשה להשיג פרוטזה טו־בה בישראל.

מסע גורלי. כאשר נישאו אילקה ואבי־בה, החליטו לצאת לארצות-הברית, לרכוש פרוטזה מתאימה. בדרכם נודע להם כי צב־אות ערב פלשו לישראל.

נוסעי האניה חיבבו את הגבר גבה הקומה ואדום השפם, שהצטיין בבס עמוק ואת אשתו התמירה תכולת העיניים. הם הופיעו בפני הנוסעים בטקסי זימרה ונגינה, ואביבה הס־בימרה את תוכן השירים באנגלית. המסע חלף כמעט כהרף-עין. אולם הוא היה גורלי מ־בחינה אחת: זו הפעם הראשונה שאילקה ואביבה חשבו כי יבוא יום והם יפכו לזמ־רים מקצועיים.

היום לא היה רחוק, בארצות הברית מיה־רו הנציגים הישראליים להבחין בזוג רב ה־כשרון, תיאודור קולק, שהיה באותה תקופה בשליחות המגבית, שלח את השניים לסיור על פני אמריקה יחד עם נציגי המגבית, כדי ל־הופיע באספות היהודיות המהוניות.

בתום הסיור, עברה אביבה קורס מרכז־לרפוי בעיסוק, גישלחה לחצי שנה של עבו־דה בבתי-חולים צבאיים בישראל. לאחר מכן חזרה לארצות הברית.

אופקים נרחבים. באמריקה נפתח ב־פני הנוג אופקים נרחבים. בשנת 1950, כאשר נפתח מועדון הלילה הישראלי הביבי בניו-יורק, הוזמנו אילקה ואביבה להופיע שם במשך ארבע שבועות. הם שהו שם למעלה מחדשים ולאחר מכן הוחתמו על חוזה ל־הופעה במועדונים אחרים.

המקום שעשה עליהם רושם יותר מכל היה

מועדון ווילג' והאנגרד מקום הולדתם האמנ־תי של רבים ממכבי אמריקה. שם נפגשו זמרים בני כל העמים והארצות. שם זכו שני הישראלים הצעירים להכיר את העולם.

קבלת פנים חמה. „טוב להיות אורח, אך עוד יותר טוב לשבת בבית“, חזר אילקה על פתגם רוסי, הם חזרו לישראל בשנת 1951.

המולדת קיבלה אותם בחמימות: לאח־הכל הם היו האמנים הישראליים הראשונים שהתפרסמו בחוף-לארץ, חזרו ארצה כשהם ידועים-שם. „אינכם מושחתים כלל“, אמרו ידידיהם. הם היו מופתעים: נפוצו שמועות כי השניים שרו במועדוני-לילה — דבר ש־אינו רגיל בישראל.

לא, הם לא הושחתו. הם רק התגברו. עתה לא בוצעו קטעי הזמרה והנגינה על-ידי איל־קה לבדו. גם אביבה שרה אתו, ליוותה את שירתה בניטארה, או בתוף-ערבי.

„אמריקה לימדה אותנו לשיר“, אמרה אבי־בה, „היא לימדה אותנו גם ליצור אורה חמימה ולקשור קשר עם הקהל.“

מסע נצחון. הם לא נשארו בארץ זמן רב. במהרה הוחתמו הם על חוזה להופעה בסרט זמרי-הטעם תכל העולם, חזרו לארצות הברית.

הסרט לא הוסרט, אולם השניים נשארו בארצות-הברית, עברו מאוניברסיטה לא־ניברסיטה, שרו שירים עבריים. „היה זה מסע נצחון!“

הם זכרו ביחוד את הופעתם באוניברסיטת קולומביה, מקום שם הופיעו לצדם של זמ־רי עמים אחרים — בתוכם גם מצרים. המצ־רים התפעלו מאביבה, הביעו את צערם על שהיא לא ליוותה אותם בתוף: הם כבר גמ־רו את תוכניתם.

אחד ממעריציהם הגלובים ביותר היה ד״ר פאברגאט, מי שהיה חבר ועדת-האוי״ם ל־ארץ-ישראל. לאחר שנוכה פאברגאט באחת מהופעותיהם הכריז: „זה היה טוב יותר מכל נאום דיפלומטי, אלה הם שני שגרירי־הרצון-הטוב הטובים ביותר שראיתי מימ־י.“

קבלת-פנים חמה לא פחות נערכה לאילקה ואביבה בתחנת הבר־בי. בי־טי בלונדון, בדרכם חזרה לישראל. שאל מנהל תחנת-השידור: „התסכימו להופיע לפנינו, לאחר כל אשר עוללנו לכם?“ הוגז חייך: אשר היה היה. הם היו שגרירי הרצון הטוב, והחליל השמיע את קול-השלום.

עינים תכולות, קול רם. אילקה וא־ביבה חזרו הביתה. עתה נלחה אליהם גם בנם הקטן, אודי, שנולד בניו-יורק. לאודי יש עיניים תכולות וקול רם, אשר עתיד, כ־נראה, להתפתח לבאס. השניים קבעו את המטה הראשי שלהם בתל-אביב, יצאו לעבור על-פני הקיבוצים והמושבים. בשבוע שעבר החתימה אותם תחנת-השידור גליציה-ל על חוזה להופעה בתוכנית שבועית: עמים שרים אולם רוב שעות יומם מוקדשות לאודי, החושב את עצמו למרכז כל העולם. הוא מתרוצץ על פני הדירה ותוחב לפיו כל דבר, בו הוא נתקל. ביחוד חלילים.

אילקה הכין לאודי חליל מיוחד מקניסו־ף אשר גילה בעת ביקורו האחרון בעין-גדי. אולם התינוק דחה אותו בשאט-נפש. הוא מבכר רק חליל אחד: חליל מבריק מרוב שימוש, מעוטר בציור פרימיטיבי של רו־עה, היושב בין הרים.

אודי וחלילו
גיוב מלא